ילדה בראזילית

משום־מה אני מרבה לחשוב באחרונה על הילדה הבראזילית. אשה בראזילית טוענת כי ילדתה נחטפה ממנה ונמכרה לזוג ישראלי. הזוג הישראלי טוען כי הילדה החטופה אינה זו הגדלה בביתם.

אולי. זה עניין לקביעת בית־המישפט.

אך נניח לרגע שאכן האשה הבראזילית צודקת. כלומר, הילדה הגדלה בבית המישפחה הישראלית היא בתה של האשה הבראזילית, ונחטפה ממנה.

מה יהיה על הילדה?

מצד אחד, אין תביעה חזקה מתביעת האם הטיבעית. אשה אשר ילדה את הבת ביסורים. מי יערער על זכותה לקבלה בחזרה, גם אם נחטפה ממנה עוד ביום היוולדה, והאם לא ראתה אותה מימיה?

ומצד אחר, מה דינה של המישפחה המאמצת? היא גידלה את הילדה מאז שהיתה תינוקת. נוצרו קשרים הדדיים עמוקים. ההורים־המאמצים נהגו בה כבבת טיבעית לכל דבר, השקיעו בה את אהבתם, טיפלו בה בימי חולי, התחלקו עימה בצער ובשימחה. מי יעז לקחת מהורים כאלה את הילדה שהיתה במשך שנים תוכן חייהם?

כל אדם מכיר את הסיפור בתנ"ך על טיפול המלך שלמה בסוגיה דומה.

שתי נשים זונות ילדו בנים. הילד של האחת מת בלילה, וכל אחת משתי האמהות טענה כי הילד החי הוא שלה.

„ויאמר המלך: קחו לי חרב, ויביאו החרב לפני המלך. ויאמר המלך: גיזרו את הילד החי לשניים, ותנו החצי לאחת ואת החצי לאחת.

„ותאמר האשה אשר בנה החי אל המלך, כי נכמרו רחמיה על בנה, ותאמר: בי אדוני, תנו לה את הילוד החי, והמת אל תמיתוהו!

„וזאת אומרת: גם לי גם לך לא יהיה. גזורו!

„ויען המלך ויאמר: תנו לה את הילוד החי, והמת אל תמיתוהו, היא אמו!"

הילדה

מדוע פרשת הילדה הבראזילית מטרידה אותי?

נוסף על הטרגדיה האנושית, יש כאן גם אלגוריה.

הילדה מסמלת את ארצנו.

העם הפלסטיני, שגר כאן מדור־רי־דורות, טוען כי הישראלים באו וחטפו את ארצם.

הישראלים מכחישים זאת בתוקף. אבל גם כשהם מודים בכך, הם אומרים: זהו זה. אנחנו חיים כאן מזה 100 שנים. הקמנו כאן אומה, הקמנו כאן מדינה. אולי זאת היתה פעם מולדת של העם השני. עכשיו זאת מולדתנו שלנו. אין לנו מולדת אחרת. גם אנחנו נולדנו בארץ הזאת, אנחנו ואבותינו ואבות־אבותינו, שניים, שלושה, ארבעה דורות.

מי צודק?

מי אינו צודק?

למרבה המזל, ארץ אינה דומה לילד. את הילד אי־אפשר לחלק. את הארץ אפשר לחלק.

זהו היפוכו של פסק־דין שלמה: מי שאוהב את הארץ, מבין גם את העם השני, האוהב את הארץ.

במיקרה זה נכון לאמור: „גם לי וגם לך תהיה. גזורו!"

תשדירי שחיתות

בנימין זאב הרצל כתב באחד הפליטונים שלו, שבבואו לעיר חדשה, הוא קורא קודם כל את המודעות בעיתונים המקומיים. הם מלמדים אותו על טיב העיר יותר מאשר המאמרים.

מה היה הרצל חושב על ישראל, אילו הסתכל כיום בתשדירי־השרות בטלוויזיה?

התשדירים האלה משרתים כולם גופים ממלכתיים. איך משתקפת בהם החברה הישראלית?

מבחינת המיקום, היא נמצאת אי־שם בין גרמניה ונורווגיה. עובדה: כמעט כל הילדים בלונדיים.

גם ההורים הם אירופיים־צפוניים. הגברים עונבים עניבה. נראה כי זהו סימן־ההיכר של הגבר הישראלי, מפאת האקלים הצונן. לעיתים קרובות הוא גם נושא תיק ג'יימס־בונד, בצאתו ליעד בלתי־ברור.

האשה היא מטופחת, למרות שהיא עקרת־בית. נראה שאת רוב זמנה שמחוץ למיטבח היא מבלה במספרה.

הבית עצמו מעיד על עושר רב. יש גינה ודשא, יש ריהוט מהודר וכל המיתקנים המשוכללים האפשריים.

המסקנה המתבקשת: מדינת־ישראל שוכנת אי־שם בצפון. היא אחת המדינות העשירות ביותר בעולם, אף שאיש אינו עובד בה עבודת־כפיים.

איך הגיעו הכל לעושר כה רב? לווילה הרב־מיפלסית, למכונית המודרנית ביותר, למכשירים החשמליים?

גם על זה יש תשובה. הם ממלאים טפסים של לוטו. אין צורך לעבוד.

כל זה — כאשר כל הפירסומות הן מטעם גופים ממלכתיים. קל מאוד לדמיין את דמותה של החברה הישראלית שתצטייר בתשדירי הפירסום המיסחרי, כאשר אלה יתחילו להופיע על המירקע וינסו לשכנע את הצופים לקנות בתים, מכוניות, בושם, אבקת־כביסה.

הישראליים יהיו צפוניים עוד יותר, הווילות גדולות עוד יותר, המכוניות מהודרות עוד יותר, הנשים מטופחות עוד יותר. הכל בלי עבודה ומאמץ.

הרצל לא יאמין למראה עיניו.

אורי אבנרי

יקום איש

בנו של מוטקה

סיפורו של ארז קידר, בגליון האחרון של העולם הזה, עורר בי זיכרונות רבים. היתה לי נגיעה בסיפור הזה בתקופות שונות, ומכיוונים שונים.

בדצמבר 1953 הותקפתי בלילה בפתח המערכת על־ידי כיתה של בריונים מאורגנים. אינני יודע עד היום אם ניסו לחטוף אותי או לשבור לי את העצמות. תוך כדי התגוננות שברו לי את אצבעות שתי הידיים. על ראשו של שלום כהן, שחש לעזרתי, נתתה ידית של טוריה והוא לקה בזעזוע־מוח.

להתנקשות זו היו שתי תוצאות חשובות. חברתי רחל באה לגור איתי, כדי לעזור לי בחיים היומיומיים, כל עוד איני יכול להשתמש בידיי המגובסות. מאז אנחנו ביחד, והיא כל הזמן אשתי.

התוצאה השניה היתה שביקשתי מידידי מוסא דהאן, ימאי חסון שלא עבד אז בים, לשמש לי כשומר־ראש וכנהג. במשך כמה שבועות היה מוסא צמוד אלי ביום ובלילה.

באחד הימים, בעודנו נוסעים בג'יפ שלי ברחוב פינסקר בתל־אביב, התיידדנו עם שתי צעירות מקיבוץ עין־החורש: תמר ורדימון ונירה עומרי, שהיתה ידועה בתואר „נירה שבאה העירה". מוסא התאהב בתמר. הוא שמר פחות ופחות על ראשי, ויותר ויותר עליה.

תמר הפכה לזמן־מה חלק מהמישפחה. היא סיפרה לנו שיש לה ילד בקיבוץ, אך לא סיפרה מי אביו.

הילד הזה היה ארז, אז כבן שנה. האב היה מוטקה קידר, שעדיין לא היה אז ידוע.

כפי שסיפר ארז בכתבה, תמר כמעט התחתנה עם מוסא. אולם ברגע האחרון שוכנע מוטקה על־ידי הפסיכולוג דויד רודי, אדם שהיה אז שנוי במחלוקת, לשאת את תמר לאשה. רודי, אגב, הוא ששיכנע את צה"ל להשתמש במוטקה קידר לשליחות מודיעינית עלומה.

(מכאן מסתעף עוד סיפור. באחד הימים ההם הביא לי מוסא דהאן נער שנראה כבן 15, ואמר שזה אחיו. הוא רצה להיות עיתונאי. הסכמתי לקבלו לניסיון, והוא הוכיח את עצמו במהרה. אחר־כך התברר שאינו אחיו של מוסא, אלא נער־יתום שגדל בביתו. מכיוון שקראו לו אורי, וחשבתי ששמו דהאן, קראתי לו אורי דן.)

תמר וארז בקיבוץ

תמר ורדימון ניספתה לא־מכבר באסון המחריד בלונדון. היא גרה עם בעלה האחרון בביתו של ארז. הבית הוצת, כנראה על רקע של נקמת פושעים, והזוג נשרף חיים.

לפרשת מוטקה קידר עצמו היתה לנו נגיעה ישירה מסוג אחר. בדרך־לא־דרך הגיעה אלינו הידיעה שהוא כלוא מזה זמן רב בצורה סודית ואלמונית, על רקע עבירה ביטחונית חמורה. (נאמר שהוא רצח למטרות־שוד יהודי בדרום־אמריקה.) „ועדת העורכים" המפורסמת של העיתונים היומיים נענתה לבקשת ראש־אמ"ן, האלוף חיים הרצוג, וקשרה קשר של השתקה לגבי העניין כולו.

הוזמנתי על־ידי הצנזור הראשי, שהעביר גם לי את בקשת ראש־אמ"ן. סירבתי בכל תוקף להיענות לה. אמרתי שהעולם הזה קיים, בין השאר, כדי שאנשים בארץ לא ייעלמו, כמו במישטרים טוטאליטריים מסויימים. הצנזור איים לפסול את הכל. עמדנו על המקח, התווכחנו על כל מילה, ולבסוף פירסמנו, ב־20 במאי 1959, את הכתבה שפוצצה את הפרשה, מבלי לגלות את כל פרטיה. הכותרת היתה: „השודד הנודד בשליחות האומה". האשמנו בה את שילטונות־הביטחון שהם כלאו את קידר באופן סודי, תוך הפרת זכויות־האדם היסודיות, כדי לחפות על המחדלים שלהם עצמם.

כעבור כמה שנים הופיע במישרדי נער, והציג את עצמו כבנם של מוטקה קידר ותמר ורדימון. הוא ביקש את עזרתי לשיחרור אביו.

אף שעדיין היה מוטל איפול טוטאלי על הפרשה, ואי־אפשר היה לפרסם אף מילה מפורשת אחת, עזרתי לארז כמיטב יכולתי. אני שמח שזה עזר, לדעתו, במאבק לשיחרורו.

אחרי השיחרור התגרש מוטקה קידר (ששינה את שמו לבן־חורין) מתמר ורדימון, ונשא לאשה את בתו של הפסל יצחק דנציגר, שהביאה עימה לנישואין אלה את בתה מנישואין קודמים, מיכל. מוטקה אימץ אותה ונתן לה את שמו החדש. מיכל בן־חורין כתבה באחרונה כמה כתבות בשבועון זה, והיא שכתבה גם את סיפורו של ארז.

לאביו של יצחק דנציגר היה בית־חולים פרטי קטן ברחוב גרוזנברג בתל־אביב. שכבתי בו כמה ימים בראשית שנות ה־50. ואילו את יצחק דנציגר עצמו היכרתי בנעוריי. הוא השפיע על כולנו בעקיפין, באמצעות פסליו, ובעיקר הפסל ניחרוד. את אמה של מיכל היכרתי כילדה.

כאשר ביקרו ארז קידר ומיכל בן־חורין — אח־אחות חורגים וידידים בנפש — בביתי, עלו כל הזיכרונות האלה בראשי. איזו ארץ קטנה!

ויכוח לעולמים

הוויכוח סביב זהותו של ג'ון דמיאניוק לא השתתק. חוששני שלא ישתתק לעולם, יקרה לאיש עצמו מה שיקרה.

כל זה בגלל סיבה אחת: עונש־המוות.

אלמלא עונש־המוות, היה דמיאניוק נדון למאסר־עולם. הרוחות לא היו מתלהטות, כי גם מי שמפקפק בכך־שהוא־הוא „איוואן האיום" היה אומר לעצמו: אם יש כאן טעות, היא תתברר במוקדם או במאוחר. אז יהיה ניתן לתקן את פסק־הדין.

דמיאניוק

עונש־המוות הוא סופי. אין אחריו תיקון. (רק הסובייטים מתקנים, בדרך־שיגרה, פיסקי־דין כמו זה של ניקוליי בוחאריין, 30 שנה אחרי שהוצא להורג בידי סטאלין.) לכן, גם הספק הקל שבקלים לגבי זהותו מסעיר את הרוחות, ובצדק.

עונש־המוות הוא אסון.

שיעור בגיאוגראפיה

אני מומחה לגיאוגראפיה רוסית. אפשר לשאול אותי על כל עיר ממערב לוולגה, ואוכל למצוא אותה בנקל על המפה.

הכיצד? פשוט מאוד. בנעוריי, בימי מילחמת־העולם השניה, הייתי עוקב מדי יום מעל המפה אחרי הקרבות בין הוורמאכט והצבא האדום. מכאן שאני יודע מה המרחק בין מינסק וסמולנסק, בין טולזה ומוסקווה, בין אודיסה וסוואסטופול.

עכשיו אני לומד את הגיאוגראפיה של הגדה המערבית.

אני אוהב לדייק בשמות ערביים. לכן, בכל פעם שמתרחש משהו בכפר ערבי כלשהו, אני מסתכל במפה ערבית שקניתי בעמאן, ובודק את האיות הנכון של השם.

כשאני מחפש במפה את שמו של הכפר שבו נערך בלילה חיפוש ונהרגו אנשים, או שבו הוסר העוצר אחרי 35 יום של מצור, אני נאלץ לעבור על שמות כל הכפרים בסביבה, וכך הם נחרתים בזיכרוני.

כפרים נידחים, שאיש לא שמע את שמם מעולם, מופיעים עכשיו בכותרות הראשיות. הם נגאלים מאלמוניות של מאות בשנים, הופכים מושגים באנגלית וביפאנית. הם גם הופכים סמלים בעולם הערבי. הם ממלאים בגאווה את ליבו של כל פלסטיני.

קבאטיה. בית־אומר. ביתא אל־תחתה. סלפית.

על כל אחד מן הכפרים האלה ייכתבו שירים.

לא בעברית.

בערבית.